

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)
1. februar 1996 *

I sag C-164/94,

angående en anmodning, som Oberverwaltungsgericht Berlin i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Georgios Aranitis

mod

Land Berlin,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 1, litra c) og d), og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C.N. Kakouris, og dommerne F.A. Schockweiler, P.J.G. Kapteyn, J.L. Murray (refererende dommer) og H. Ragnemalm,

* Processprog: tysk.

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- den tyske regering ved Ministerialrat Ernst Röder og Regierungsrat Bernd Kloke, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

- den græske regering ved juridisk medarbejder Evi Skandalou og forskningsmedarbejder Stamatina Vodina, begge Udenrigsministeriets Særlige Juridiske Kontor for EF-Spørgsmål, som befuldmægtigede

- den italienske regering ved Umberto Leanza, chef for Udenrigsministeriets Servizio del contenzioso diplomatico, bistøt af avvocato dello Stato Pier Giorgio Ferri, som befuldmægtigede

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Marie-José Jonczy og Jürgen Grunwald, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 14. september 1995 er afgivet mundtlige indlæg af Georgios Aranitis ved advokat Uwe Mertens, Wittenberg, den tyske regering ved Bernd Kloke, den græske regering ved Evi Skandalou og Stamatina Vodina, den

italienske regering ved Pier Giorgio Ferri og Kommissionen ved Jürgen Grunwald,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 26. oktober 1995,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved kendelse af 25. april 1994, indgået til Domstolen den 16. juni 1994, har Oberverwaltungsgericht Berlin i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 1, litra c) og d), og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16, herefter »direktivet«).
- 2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag, som Georgios Aranitis har anlagt mod Land Berlin angående et afslag på at anerkende den græske videregående uddannelse i geologi som værende på tilsvarende niveau som den tyske og som følge heraf at give sagsøgeren tilladelse til at benytte den tyske akademiske titel »Diplom-Geologe«.
- 3 Direktivet fastlægger, under hvilke omstændigheder en medlemsstat er forpligtet til at anerkende, at eksamensbeviser for videregående uddannelser udstedt i en anden medlemsstat skal sidestilles med eksamensbeviser udstedt i medlemsstaten. Ifølge artikel 2, stk. 2, finder direktivet ikke anvendelse for de erhverv, der er omfattet af

et særligt direktiv, hvorved der mellem medlemsstaterne indføres en gensidig anerkendelse af eksamensbeviser.

- 4 Efter ordlyden af artikel 2, stk. 1, gælder direktivet for enhver EF-statsborger, der ønsker at udøve »et lovreguleret erhverv« som selvstændig eller lønmodtager i et værtsland.
- 5 Ifølge direktivets artikel 1, litra b), forstås ved værtsland: »den medlemsstat, hvori en EF-statsborger ansøger om tilladelse til at udøve et lovreguleret erhverv, og som ikke er den stat, i hvilken den pågældende erhvervede sit eksamensbevis eller først udøvede det pågældende erhverv«.
- 6 Ifølge direktivets artikel 1, litra c), forstås ved »lovreguleret erhverv« den eller de samlede lovregulerede erhvervsmæssige former for virksomhed, der udgør dette erhverv i en medlemsstat. Artikel 1, litra d), definerer »lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed« som »erhvervsmæssig virksomhed, når der enten direkte eller indirekte ifølge love eller administrative bestemmelser kræves et eksamensbevis for i en medlemsstat at optage eller udøve denne virksomhed eller en form heraf«.
- 7 I syvende betragtning til direktivet fremhæves, at begrebet lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed ikke blot omfatter erhvervsmæssige aktiviteter, hvortil adgangen i en medlemsstat er betinget af et eksamensbevis, men også erhvervsmæssige aktiviteter, hvortil der er fri adgang, når de udøves under anvendelse af en erhvervstitel, der er forbeholdt personer, som opfylder bestemte kvalifikationskrav.
- 8 Når en EF-statsborger opfylder betingelserne for at få adgang til og udøve et lovreguleret erhverv i værtslandet, har han i medfør af direktivets artikel 7 dobbelte

rettigheder: dels ret til at benytte den faglige titel i værtslandet, der svarer til det pågældende erhverv (stk. 1), dels ret til at benytte hjemlandets eller det seneste opholdslands retmæssige titel og eventuelt en forkortelse heraf på det pågældende lands sprog (stk. 2).

- 9 Sagsøgeren er græsk statsborger. Han opnåede i 1979 eksamensbevis som »Ptichiochos Geologos« efter i fire år at have studeret geologi på et græsk universitet. Han har arbejdet i Grækenland som geolog fra 1977 til 1990, afbrudt af en periode på to år, hvorunder han aftjente sin værnepligt.
- 10 I maj 1990 rejste sagsøgeren til Berlin for at arbejde der. Af ukendte årsager, som ikke på nogen måde er blevet antageliggjort, indplacerede Arbeitsamt ham som »ufaglært arbejdskraft«, hvilket den tyske regering under retsmødet har karakteriseret som »uheldigt«.
- 11 Sagsøgeren anmodede dernæst Senatsverwaltung für Wissenschaft und Forschung (herefter »Senatsverwaltung«) om at fastslå, at hans græske eksamensbevis kunne sidestilles med det tyske eksamensbevis for en tilsvarende uddannelse. Senatsverwaltung fandt, at sagsøgeren ikke kunne påberåbe sig direktivet, fordi det kun vedrørte adgang til lovregulerede erhverv, og disse ikke i Tyskland omfatter geologer. Senatsverwaltung gav følgelig kun sagsøgeren tilladelse til at anvende sin kandidat-titel i den græske originalform og tilføjede i parentes på attesten den ordrette oversættelse »diplomierter Geologe« (eksamineret geolog).
- 12 Sagsøgeren anlagde sag til prøvelse af denne beslutning ved Verwaltungsgericht Berlin. Under sagen gjorde han gældende, at erhvervet »Diplom-Geologe« er et lovreguleret erhverv i direktivets forstand, da direktivet omfatter alle erhverv, til

hvis udøvelse i en medlemsstat der kræves et eksamensbevis, eller som under alle omstændigheder udøves under anvendelse af en erhvervstitel, der er forbeholdt personer, som opfylder bestemte kvalifikationskrav.

- 13 Verwaltungsgesicht frifandt sagsøgte ved dom af 19. december 1991. Senatverwaltung's beslutning, hvorefter det er tvivlsomt, om geologerhvervet er et lovreguleret erhverv i direktivets forstand, blev stadfæstet. Verwaltungsgesicht fastslog, at titlen »Diplom-Geologe« ikke er en faglig titel efter direktivets artikel 7, stk. 1, men en akademisk grad som udtryk for en afgangseksamen som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 2. Sagsøgeren skulle derfor ifølge dommen alene have ret til at anvende den titel, han havde opnået i hjemlandet, og på denne stats sprog.

- 14 Sagsøgeren appellerede denne retsafgørelse til Oberverwaltungsgericht Berlin.

- 15 Oberverwaltungsgericht Berlin, der skønnede, at en fortolkning af direktivet og navnlig af det heri indeholdte begreb »lovreguleret erhverv« var nødvendig med henblik på afgørelse af tvisten, besluttede at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
  - »1) Skal artikel 1, litra c), sammenholdt med litra d), i Rådets direktiv af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (89/48/EØF) fortolkes således, at der også er tale om et lovreguleret erhverv i det tilfælde, hvor der ikke findes regler om optagelse og udøvelse af det pågældende erhverv, men den eneste uddannelse hertil

er et mindst fire og et halvt-årigt studium ved en højere læreanstalt, der afsluttes med et eksamensbevis, således at der i praksis på arbejdsmarkedet er tale om, at erhvervet alene søges og udøves af personer, der har fuldført denne videregående uddannelse?

- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Er titlen Diplom... (her: Geologe) under de i første spørgsmål, andet led, anførte forudsætninger samtidig en faglig titel efter direktivets artikel 7, stk. 1, når der ikke findes nogen — anden — lovmæssigt fastsat eller beskyttet faglig titel?«

Første spørgsmål

- 16 Med henblik på at besvare første spørgsmål må det afklares, om hovedsagen vedrører et lovreguleret erhverv i den i direktivet anførte betydning.
- 17 Det fremgår af direktivets artikel 1, litra b), og artikel 2, at det gælder for enhver EF-statsborger, der ønsker at udøve et lovreguleret erhverv som selvstændig eller lønmodtager i et værtsland. Det er således situationen i værtslandet, der er afgørende for, hvorvidt direktivets bestemmelser finder anvendelse i det pågældende tilfælde.
- 18 Det fremgår desuden af artikel 1, litra c) og d), at direktivet udelukkende gælder lovregulerede erhverv, hvorved forstås en erhvervsmæssig virksomhed, når betingelserne for at optage eller udøve denne virksomhed enten direkte eller indirekte er fastlagt i bestemmelser af retlig karakter, det være sig love eller administrative bestemmelser.

- 19 Retlige bestemmelser regulerer direkte adgangen til at optage eller udøve et erhverv, når der ved værtslandets love eller administrative bestemmelser gennemføres en ordning, hvorved den erhvervsmæssige virksomhed udtrykkeligt forbeholdes personer, som opfylder visse betingelser, og hvorved de personer, som ikke opfylder betingelserne, forbydes retten til at udøve virksomheden.
- 20 I dette tilfælde har den nationale domstol i det første præjudicielle spørgsmål præciseret, at geologerhvervet ikke er lovreguleret i Tyskland, da der »ikke findes regler om optagelse og udøvelse af det pågældende erhverv«. Følgelig kan geologerhvervet i Tyskland ikke anses for at være direkte lovreguleret i den i direktivet anførte betydning.
- 21 Der må således tages stilling til, om optagelse eller udøvelse af et sådant erhverv må anses for at være indirekte lovreguleret i den betydning, dette udtryk anvendes i direktivets artikel 1, litra d).
- 22 Skønt hverken optagelse eller udøvelse af det omhandlede erhverv er reguleret i nogen bestemmelse i værtslandet, er det en realitet, at der på arbejdsmarkedet næsten udelukkende er ansøgere med eksamensbevis som »Diplom-Geologe«. Ifølge sagsøgeren ønsker de tyske arbejdsgivere endvidere kun at ansætte personer med titlen »Diplom-Geologe«. Under disse omstændigheder udøves geologerhvervet næsten altid af personer, som er i besiddelse af et sådant eksamensbevis.
- 23 Det bemærkes, at det forhold, at der på arbejdsmarkedet i værtslandet udelukkende er ansøgere med et særligt eksamensbevis for videregående uddannelse, og at næsten ingen andre udøver erhvervet, ikke er tilstrækkeligt til, at dette erhverv kan anses for lovreguleret. Spørgsmålet om, hvorvidt et erhverv er lovreguleret, afhænger af de retlige forhold i værtslandet og ikke af arbejdsmarkedsforholdene i medlemsstaten.

- 24 Det fremgår af sagen, at der ikke i værtslandet er love eller administrative bestemmelser, som indirekte regulerer adgangen til geologerhvervet. Følgelig kan geologerhvervet i Tyskland ikke anses for indirekte lovreguleret i den i direktivet anførte betydning.
- 25 Den italienske regering har anført, at Arbeitsamt's beslutning om at indplacere sagsøgeren som ufaglært arbejdskraft med al ønskelig tydelighed viser, at geologvirksomheden er indirekte lovreguleret på det tyske arbejdsmarked ved love eller administrative bestemmelser, som har givet sig udslag i en offentlig myndigheds handlemåde, således at de, der ikke har en i Tyskland erhvervet titel som »Diplom-Geologe«, bliver udelukket fra eller i hvert fald hindres i at få adgang til erhvervet.
- 26 Dette argument kan ikke tiltrædes.
- 27 At Arbeitsamt har truffet beslutning om at indplacere sagsøgeren som »ufaglært arbejdskraft« kan ikke føre til den antagelse, at det omhandlede erhverv er indirekte lovreguleret. Skønt begrundelsen for denne beslutning aldrig er blevet klarlagt, er der intet, der tyder på, at den er et led i en indirekte lovmæssig kontrol med retten til at optage eller udøve dette erhverv i Tyskland.
- 28 Dertil kommer, at det fremgår af Senatsverwaltung's beslutning om at give sagsøgeren tilladelse til at benytte sin titel i den græske form og myndighedens tilføjelse på attesten af den ordrette oversættelse »eksamineret geolog« — angivet mellem parenteser — at geologerhvervet ikke på nogen måde er indirekte lovreguleret i Tyskland.

- 29 Når der i et værtsland ikke er retlige bestemmelser, som direkte eller indirekte fastlægger rammerne for et erhverv, finder direktivets bestemmelser ikke anvendelse.
- 30 Med henblik på at give den forelæggende domstol et fuldstændigt svar bemærkes imidlertid, at uagtet direktivet ikke finder anvendelse, forbyder EØF-traktatens artikel 7 — nu EF-traktatens artikel 6 — medlemsstaterne al forskelsbehandling på grundlag af nationalitet. Desuden er medlemsstaterne i medfør af EF-traktatens artikel 48 forpligtede til at sikre arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet og til i medfør af EF-traktatens artikel 52 at sikre retten til frit at etablere sig.
- 31 Det er fast retspraksis, at når der til en medlemsstats kompetente myndigheder indgives ansøgning om tilladelse til at udøve et erhverv, hvortil adgangen ifølge national ret er betinget af, at vedkommende har et eksamensbevis eller erhvervsmæssige kvalifikationer, skal de tage hensyn til eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser, som vedkommende har erhvervet med henblik på at kunne udøve dette erhverv i en anden medlemsstat, idet de skal foretage en sammenligning mellem den kompetence, der er dokumenteret ved beviserne, og de krav om kundskaber og kvalifikationer, der stilles i de nationale regler (jf. bl.a. dom af 7.5.1991, sag C-340/89, Vlassopoulou, Sml. I, s. 2357, præmis 16, og af 7.5.1992, sag C-104/91, Aguirre Borrel m.fl., Sml. I, s. 3003, præmis 11).
- 32 Det samme gælder, når der ikke ifølge retlige bestemmelser kræves et eksamensbevis for at optage eller udøve erhvervsmæssig virksomhed. Under sådanne omstændigheder er de kompetente myndigheder i værtslandet, som har til opgave at indplacere borgere fra andre medlemsstater, hvilket kan få betydning for disses mulighed for at finde arbejde i værtslandet, forpligtede til herved at tage de eksamensbeviser, kundskaber, kvalifikationer og andre kvalifikationsbeviser, som ved-

kommende har opnået for at kunne udøve et erhverv i sit hjemland eller oprindelsesland, i betragtning.

- 33 Herefter må det fastslås, at direktivets artikel 1, litra c), sammenholdt med artikel 1, litra d), skal fortolkes således, at et erhverv ikke er lovreguleret, når der i værtslandet ikke er love eller administrative bestemmelser, som opstiller krav for at optage eller udøve dette erhverv eller en form heraf, selv når den eneste uddannelse hertil er et mindst fire og et halvt-årigt studium ved en højere læreanstalt, der afsluttes med et eksamensbevis, således at der i praksis på arbejdsmarkedet er tale om, at erhvervet alene søges og udøves af personer, der har fuldført denne videregående uddannelse.

Andet spørgsmål

- 34 Henset til besvarelsen af første spørgsmål er det uforholdt at besvare andet spørgsmål.

Sagens omkostninger

- 35 De udgifter, der er afholdt af den tyske, den græske og den italienske regering og af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Oberverwaltungsgericht Berlin ved kendelse af 25. april 1994, for ret:

Artikel 1, litra c), sammenholdt med artikel 1, litra d), i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed skal fortolkes således, at et erhverv ikke er lovreguleret, når der i værtslandet ikke er love eller administrative bestemmelser, som opstiller krav for at optage eller udøve dette erhverv eller en form heraf, selv når den eneste uddannelse hertil er et mindst fire og et halvt-årigt studium ved en højere læreanstalt, der afsluttes med et eksamensbevis, således at der i praksis på arbejdsmarkedet er tale om, at erhvervet alene søges og udøves af personer, der har fuldført denne videregående uddannelse.

Kakouris

Schockweiler

Kapteyn

Murray

Ragnemalm

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 1. februar 1996.

R. Grass

C.N. Kakouris

Justitssekretær

Formand for Sjette Afdeling